

Adrijana Berčić

Institut za istraživanje
i edukaciju
„Zaposlena mama” u
Zagrebu

Inja Erceg¹

Odsjek za
psihologiju,
Filozofski fakultet,
Sveučilište u
Zagrebu

¹ Adresa autora:
inerceg@ffzg.hr

**ODRASLOST U NASTAJANJU, STATUS
IDENTITETA I RODITELJSKA KONTROLA**

Ciljevi ovog istraživanja bili su ispitati razlike između skupina pojedinaca različitog studentskog statusa u karakteristikama odraslosti u nastajanju i statusu identiteta, te provjeriti povezanost roditeljske kontrole s dimenzijama identiteta odraslih u nastajanju. Istraživanje je provedeno na uzorku od 363 sudionika u dobi od 18 do 25 godina. U istraživanju su korišteni sljedeći instrumenti: Inventar dimenzija odraslosti u nastajanju, Upitnik procesa razvoja identiteta, skale psihološke i bihevioralne kontrole te helikopter ponašanja, kao i čestica koja mjeri subjektivan osjećaj odraslosti. Rezultati pokazuju kako se pojedinci različitog studentskog statusa razlikuju na tri dimenzije odraslosti u nastajanju: doba mogućnosti, doba nestabilnosti i doba osjećaja razmeđe, te dopunskoj skali doba fokusiranja na druge. Studenti u većoj mjeri nego diplomirani smatraju da je odraslost u nastajanju za njih doba nestabilnosti i doba osjećaja razmeđe, dok nestudenti u većoj mjeri nego studenti smatraju kako je odraslost u nastajanju za njih doba fokusiranja na druge. Većina pojedinaca koji su diplomirali se smatra odraslima, dok nestudenti i studenti većinom izjavljuju kako se smatraju odraslima samo u određenim aspektima. Nisu pronađene razlike u statusu identiteta između skupina različitog studentskog statusa. Na dimenziji obvezivanja pronađena je statistički značajna negativna povezanost s bihevioralnom i psihološkom kontrolom majke, te s psihološkom kontrolom oca, dok je na dimenziji istraživanja pronađena samo statistički značajna negativna povezanost s helikopter ponašanjima majke.

Ključne riječi: nestudenti, odraslost u nastajanju, roditeljska kontrola, status identiteta, studenti

Primljeno: 04. 07. 2019.
Primljena korekcija:
15. 09. 2019.
Prihvaćeno za štampu:
24. 09. 2019.

Uvod

Odraslost u nastajanju

Prijelaz iz adolescencije u odraslu dob dio je života svakog pojedinca. Arnett (2000) konstatira kako su u današnje vrijeme u industrijskim društvima za pojedinca posebno važna razdoblja kasne adolescencije i ranih dvadesetih godina - doba velikih previranja, istraživanja i nestabilnosti. Opisuje kako to razdoblje nije ni adolescencija ni odraslost, već novo razvojno razdoblje koje naziva „odraslost u nastajanju“, a koje se od prethodno navedenih razdoblja razlikuje i u empirijskom i u teorijskom smislu. Kao glavne razvojne zadatke odraslosti u nastajanju, Arnett (2014) navodi pronalaženje zadovoljavajuće karijere s kojom se pojedinac poistovjećuje, odabir životnog partnera i zasnivanje obitelji, te uspostavljanje financijske neovisnosti. Također, opisuje razloge koje povezuje s pojavom ovog razvojnog razdoblja (Arnett, 2006a): ekonomska promjena iz industrijskog u informacijsko društvo, velike promjene u obrazovnim i karijernim mogućnostima dostupnim ženama s posljedicom kasnijeg započinjanja karijere, te kasnijeg stupanja u brak i zasnivanja obitelji, kao i sve veća tolerancija na stupanje u spolne odnose prije braka što mladima omogućuje da budu spolno aktivni bez razmatranja zasnivanja obitelji.

Osim objektivnih podataka, važna je i procjena subjektivnog osjećaja odraslosti. Arnett (1998) tvrdi da danas više nisu bitni samo tranzicijski događaji poput završetka obrazovanja, zapošljavanja, stupanja u brak ili roditeljstva, već individualne karakteristike. U istraživanjima su dobivena tri kriterija koje mladi konzistentno ocjenjuju najvažnijima: prihvaćanje odgovornosti za sebe, donošenje samostalnih odluka i financijska neovisnost. Te kriterije kao najvažnije prepoznaju pripadnici različitih etničkih skupina u SAD-u (Arnett, 2003), te odrasli u nastajanju u istraživanjima provedenim u drugim državama poput Danske (Arnett & Padilla-Walker, 2015), Austrije (Sirsch, Dreher, Mayr, & Willinger, 2009) i Kine (Nelson, Badger, & Wu, 2004). U industrijskim zemljama većina mladih u dobi između 18 i 25 godina na pitanje smatraju li se odraslom osobom odgovara ambivalentno, ističući da se u nekim aspektima svoga života osjećaju odraslima, a u drugima ne (Arnett, 2003; Arnett & Padilla-Walker, 2015; Nelson & Barry, 2005; Sirsch et al., 2009), dok u kolektivističkim kulturama većina na to pitanje odgovara pozitivno (Nelson et al., 2004; Seiter & Nelson, 2011). Ambivalentnost odgovora mogla bi biti povezana s činjenicom da je vrijeme odraslosti u nastajanju razdoblje života koje je najmanje pod utjecajem socijalnih uloga i normativnih očekivanja (Arnett, 2006c). Odrasli u nastajanju napuštaju ovisnu poziciju djeteta, a još nisu ušli u nove uloge (npr. supružnika, roditelja ili zaposlenika) koje ih mogu ograničavati, stoga su slobodni posvetiti se istraživanju u različitim domenama života. Prema Arnettu (2006a) ovo razdoblje uključuje pet dimenzija/doba: doba istraživanja identiteta (isprobavanje različitih mogućnosti u području obrazovanja, zaposlenja, romantičnih partnera, političkih opcija ili vrijednosnih sustava),

doba nestabilnosti (odlazak iz roditeljskog doma ili odlazak u drugo mjesto radi obrazovanja, mijenjaje romantičnih partnera ili radnih mjesta), doba fokusiranja na sebe (zbog činjenice da još nisu preuzeli sve uloge odraslih, mogu biti fokusirani na sebe), doba osjećaja razmeđe (razdoblje između adolescencije i odraslosti – osjećaj odraslosti samo u nekim aspektima života) i doba mogućnosti (vrijeme isprobavanja različitih mogućnosti i unošenja pozitivnih promjena u život).

Objava Arnettove teorije o odraslosti u nastajanju generirala je velik broj istraživanja, no donijela i mnogo kritika znanstvenika koji smatraju kako je teorija osnovana na manjkavoj i neprovjerljivoj metodologiji te da ne objašnjava svoj doprinos razvoju pojedinca (Côté, 2014). Kritičari na razdoblje produžene tranzicije u odraslost gledaju kao na posljedicu loših socioekonomskih uvjeta s kojima se suočavaju današnji mladi, a ne kao na reprezentaciju novog razvojnog razdoblja (npr. Côté & Bynner, 2008). Kins i Beyer (2010) navode da se odraslost u nastajanju ne može smatrati univerzalnim razdobljem, no da se može generalizirati na kulture u kojima je početak preuzimanja uloga i odgovornosti odraslih odgođen. Côté (2014) pak opisuje Arnettovu teoriju kao „opasan mit“ koji normalizira produljenu tranziciju u odraslost time što objašnjava nestabilnost zaposlenja istraživanjem identiteta, a koja zapravo skriva slabo plaćene poslove i iskorištavanje radnika. Nadalje, Bynner (2005) predlaže da bi se umjesto razvojnog razdoblja, bilo bolje baviti putanjama kojima se osobe kreću, a koje su ograničene osobnim, financijskim i sociokulturalnim resursima. Navedeni kritičari postuliraju kako pojedinci s niskim socioekonomskim statusom nemaju mogućnost pohađanja fakulteta gdje se dimenzije navedene u Arnettovoj teoriji mogu najviše razviti (Hendry & Kloep, 2010), dok Arnett tvrdi da i pojedinci koji ne studiraju, prolaze kroz razdoblje odraslosti u nastajanju, ali u manjoj mjeri.

Rezultati dosadašnjih istraživanja ovog razvojnog razdoblja nisu konzistentni. Prema nekim nalazima nestudenti u odnosu na diplomirane značajno manje procjenjuju da je to vrijeme mogućnosti i fokusiranja na sebe, a u odnosu na studente da je to vrijeme osjećaja razmeđe (Zorotovich, 2014). Također, odraslost u nastajanju nestudenti u većoj mjeri u odnosu na diplomirane i studente procjenjuju kao vrijeme fokusiranja na druge, a ne na sebe. Na uzorku talijanskih i japanskih odraslih u nastajanju studenti postižu značajno više rezultate na dimenzijama istraživanja identiteta, fokusiranja na sebe i osjećaja razmeđe u odnosu na nestudente (Crocetti et al., 2015). Istraživanja provedena u europskim zemljama pokazuju da je i za tamošnje mlade odraslost u nastajanju vrijeme istraživanja identiteta, nestabilnosti, fokusiranja na sebe, osjećaja razmeđe i mogućnosti (Buhl & Lanz, 2007; Sirsch et al., 2009).

Identitet

Ključni događaji u razdoblju odraslosti u nastajanju integriraju se u identitet i sjećanja pojedinca više nego događaji iz bilo kojeg drugog životnog razdoblja (Grob, Krings, & Barngerter, 2001). Kao što je prethodno navedeno, jedna od di-

menzija Arnettovog koncepta odraslosti u nastajanju jest da je to doba istraživanja vlastitog identiteta. Identitet predstavlja dobro organizirano shvaćanje sebe koje se sastoji od vrijednosti, uvjerenja i ciljeva kojima je osoba dosljedno posvećena (Berk, 2008). Prvi ga je spomenuo Erikson (1950, 1968) u okviru svoje psihosocijalne teorije razvoja prema kojoj se razvoj odvija u osam stadija, pri čemu se u svakom od njih javlja psihološki konflikt. Psihološki konflikt u adolescenciji Erikson naziva „identitet nasuprot zbunjenosti“ kada mladi doživljaju krizu identiteta. Međutim, nešto novija istraživanja pokazuju da, iako istraživanje identiteta započinje u adolescenciji, ono postaje istaknutije i ozbiljnije u razdoblju odraslosti u nastajanju (Arnett, 2006a, 2014; Côté, 2000, 2006).

Na temeljima Eriksonove teorije, Marcia (1966) je postavio teoriju statusa identiteta u kojoj kombinira dvije dimenzije krize identiteta - istraživanje alternativnih opcija i obvezivanje odabranim alternativama. Pojedinaac može biti visoko ili nisko na pojedinoj dimenziji te je na temelju kombiniranja tih dvaju rezultata Marcia (1966) prepoznao četiri statusa identiteta: postignuti identitet, preuzeti identitet, difuziju identiteta i moratorij. Pojedinaac u statusu postignutog identiteta je prošao razdoblje krize identiteta u kojem je istražio svoje opcije, te je samostalno donio odluku (visoko je na dimenziji istraživanja i na dimenziji obvezivanja). Pojedinaac u statusu preuzetog identiteta nije iskusio krizu identiteta i nije istraživao svoje opcije, ali se obvezao nekom zanimanju i vrijednosnom sustavu (nisko je na dimenziji istraživanja i visoko na dimenziji obvezivanja). Pojedinci u statusu difuzije identiteta nisu posvećeni istraživanju svojih opcija, te se nisu ničemu obvezali (nisko su na dimenziji istraživanja i na dimenziji obvezivanja). Pojedinci u statusu moratorija su u razdoblju krize identiteta i istražuju dostupne alternative, no još nisu donijeli odluku i obvezali joj se (visoko su na dimenziji istraživanja i nisko na dimenziji obvezivanja).

Vrlo se malo istraživanja bavilo utvrđivanjem razlika u statusu identiteta između pojedinaca koji studiraju i onih koji ne studiraju. Munro i Adams (1977) su postulirali kako bi pohađanje studija moglo služiti kao produženo razdoblje psihosocijalnog moratorija, dok bi zaposlenje na puno radno vrijeme moglo predstavljati njegov završetak te stimulirati brzu promjenu prema formiranju identiteta. U istraživanju na pojedincima u dobi od 18 do 20 godina, ovi su istraživači pronašli značajnu razliku u statusu identiteta između studenata i zaposlenih. U skupini studenata značajno više pojedinaca bilo je u statusu difuzije identiteta i moratoriju, nego u statusu postignutog i preuzetog identiteta. Nasuprot tome, u skupini zaposlenih značajno više pojedinaca bilo je u statusu postignutog identiteta, nego u statusu difuzije identiteta.

Roditeljska kontrola

Važan čimbenik tijekom života svakog pojedinca, pa tako i tijekom razdoblja odraslosti u nastajanju, su njegovi roditelji. Roditelji vode razvoj svog djeteta,

utječu na percepcije i reakcije svog djeteta te imaju veliku kontrolu nad njegovim iskustvima, usporavajući ili ubrzavajući njegov razvoj (Holden, 2010).

Pitanje roditeljske kontrole prvobitno je razmatrano u terminima njenog intenziteta, pri čemu su u odgoju razlikovane samo niska i visoka kontrola. Međutim, kada je riječ o načinu na koji roditelji kontroliraju svoju djecu, možemo razlikovati nekoliko vrsta kontrole. Regulacija i strukturiranje djetetovog ponašajnog svijeta (npr. gdje ide, s kim se druži, kojim aktivnostima se bavi) predstavljaju bihevioralnu kontrolu, dok ponašanja koja su intruzivna i manipulativna u odnosu na dječje misli, osjećaje i privrženost roditelju (npr. uskraćivanje afekta, nametanje osjećaja krivnje i omalovažavanje osjećaja) predstavljaju psihološku kontrolu (Barber, 1996; Barber & Harmon, 2002). Barber (2002) navodi kako intruzivno, psihološki kontrolirajuće roditeljstvo šteti razvoju identiteta odraslih u nastajanju. Takvo ponašanje ne dopušta autonomiju što može utjecati na način na koji pojedinac misli o sebi i kako pristupa zadatku formiranja identiteta. Odrasli u nastajanju koji percipiraju svoje roditelje kao psihološki kontrolirajuće, skloni su razvoju anksiozne i neodlučne orijentacije, što zauzvrat dovodi do zastoja u stvaranju obveza (Luyckx, Soenens, Vansteenkiste, Goossens, & Berzonsky, 2007).

Posebna vrsta kontrole su ponašanja takozvanih „helikopter“ roditelja (Holden, 2010). Helikopter roditeljstvo predstavlja konstelaciju roditeljskih ponašanja koja uključuju visoku angažiranost, visoku kontrolu i nisko dopuštanje autonomije djetetu u različitim kontekstima (Luebbe et al., 2016; Padilla-Walker & Nelson, 2012). Takvo ponašanje motivirano je roditeljskom brigom za dobrobit i uspjeh svoje djece, ali je neprimjereno intruzivno i upravljajuće (Padilla-Walker & Nelson, 2012) te ima negativne efekte na psihološku dobrobit odraslih u nastajanju (Segrin, Woszidlo, Givertz, & Montgomery, 2013). Kod studenata koji izjavljuju o prisutnosti roditeljskih ponašanja tipičnih za helikopter roditelje, pronađene su značajno više razine depresivnosti i manje razine zadovoljstva životom (LeMoyne & Buchanan, 2011; Schiffrin et al., 2014). Posebno je zabrinjavajuće to što, unatoč negativnim posljedicama, čak 60-70% studenata izvješćuje o roditeljima koji pokazuju neki oblik helikopter ponašanja (Odenweller, Booth-Butterfield, & Weber, 2014).

U Hrvatskoj je mali broj istraživanja koja se bave razdobljem odraslosti u nastajanju te nema saznanja slijede li mladi u Hrvatskoj slične putanje kao oni u zapadnim industrijskim društvima. Uz to, malobrojna strana istraživanja su se bavila karakteristikama odraslih u nastajanju koji ne pohađaju studij, a nekoliko istraživanja provedena u tom području ne pokazuju jednoznačne rezultate. Nadalje, rijetka su istraživanja koja uspoređuju pojedince različitog studentskog statusa u području statusa identiteta. Zbog svega navedenog, ciljevi ovog istraživanja bili su: 1) ispitati postojanje razlika na pet dimenzija odraslosti u nastajanju, dopunskoj skali doba fokusiranja na druge i subjektivnom osjećaju odraslosti između skupina nestudenata, studenata i diplomiranih; 2) ispitati postojanje razlika u statusu identiteta između skupina nestudenata, studenata i diplomiranih; 3) ispitati povezanost različitih vrsta roditeljske kontrole s dvije dimenzije identiteta kod

odraslih u nastajanju. Očekujemo da će nestudenti imati značajno niži rezultat na svih pet dimenzija odraslosti u nastajanju, a značajno viši rezultat na dopunskoj dimenziji fokusiranja na druge u odnosu na skupine studenata i diplomiranih, te da će diplomirani imati značajno viši rezultat na dimenzijama vrijeme mogućnosti i vrijeme fokusiranja na sebe u odnosu na druge dvije skupine. Također, očekujemo da će se studenti češće procjenjivati odraslima samo u nekim područjima života u odnosu na skupine nestudenata i diplomiranih, koji će se češće procjenjivati potpuno odraslima. Nestudenti i diplomirani će značajno više pripadati statusu postignutog i preuzetog identiteta, dok će studenti značajno više pripadati statusu difuzije identiteta i moratorija. Naposljetku, kod odraslih u nastajanju roditeljska kontrola bit će negativno povezana s dimenzijom obvezivanja identitetu, dok s dimenzijom istraživanja identiteta neće biti povezana.

Metoda

Uzorak i postupak

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 396 sudionika, no iz analize su izuzeva 33 sudionika zbog nezadovoljavanja dobnog kriterija ili sumnje na neiskreno odgovaranje zbog čega je konačni uzorak iznosio $N = 363$ (84.3 % žena; 15.7 % muškaraca). Dobni raspon sudionika kretao se od 18 do 25 godina ($M = 22.34$; $SD = 2.15$). Prema studentskom statusu, uzorak se sastojao od 20 (5.5 %) pojedinaca koji su studirali, ali su odustali od studija, 37 (10.2 %) onih koji nikada nisu studirali, 218 (60.1 %) redovnih studenata, 26 (7.2 %) izvanrednih studenata i 62 (17.1 %) pojedinca koji su diplomirali. S obzirom na mali broj sudionika koji su izvanredni studenti, te onih koji su odustali od studija i onih koji nikada nisu studirali, sudionike smo grupirali u tri skupine: nestudenti, studenti i diplomirani. Skupinu nestudenata ($n = 57$; 22.6%) predstavljaju pojedinci koji su studirali, ali su odustali od studija i oni koji nikada nisu studirali, dok skupinu studenata ($n = 244$; 67.3 %) predstavljaju redovni i izvanredni studenti. Skupina diplomiranih ($n = 62$; 17.1 %) ostala je nepromijenjena. Ostale ispitane socioekonomske karakteristike uzorka (financijska ovisnost o roditeljima, bračni i roditeljski status) prikazane su u Prilogu (Tabela A).

Istraživanje je provedeno tijekom ljeta 2017. godine online metodom putem Google obrazaca. Poveznica za sudjelovanje u istraživanju distribuirana je putem društvene mreže Facebook, kao i slanjem poveznice e-mailom metodom snježne grude te postavljanjem u različite grupe s kratkim opisom istraživanja i kriterijima za sudjelovanje u njemu. Sudjelovanje u istraživanju bilo je anonimno i dobrovoljno.

Instrumenti

Inventar dimenzija odraslosti u nastajanju (Inventory of the Dimensions of Emerging Adulthood - The IDEA; Reifman, Arnett, & Colwell, 2007). IDEA inventar je namijenjen procjeni pet dimenzija odraslosti u nastajanju, odnosno procjeni toga je li trenutno razdoblje života za sudionika doba istraživanja identiteta, doba nestabilnosti, doba fokusiranja na sebe, doba osjećaja razmeđe i doba mogućnosti. Unutar inventara sadržana je i dopunska skala doba fokusiranja na druge. Sve tvrdnje u upitniku započinju pitanjem „*Je li ovaj period Vašeg života vrijeme...*“ nakog čega slijedi 31 fraza npr. zbunjenosti, velikog pritiska, definiranja sebe. Sudionici dobivaju uputu da razmisle o sadašnjim događajima u svom životu, o godini koja je prošla i godini koja je pred njima, tako da je sadašnjost u sredini tog kontinuuma te na skali od četiri stupnja (od 1 - *U potpunosti ne*, do 4 - *U potpunosti da*) označe koliko se slažu s pojedinom tvrdnjom. IDEA inventar je pokazao zadovoljavajuću pouzdanost tipa unutarnje konzistencije .75-.80 i dobru test-retest pouzdanost .64-.76 (Reifman et al., 2007). U našem istraživanju pouzdanost tipa unutarnje konzistencije iznosila je redom: .75 za skalu Doba istraživanja identiteta, .84 za skalu Doba nestabilnosti, .79 za skalu Doba mogućnosti, .64 za skalu Doba fokusiranja na sebe, .65 za skalu Doba osjećaja razmeđe i .74 za dopunsku skalu Doba fokusiranja na druge.

Mjera subjektivnog osjećaja odraslosti (Nelson & Barry, 2005). Sudionicima je za procjenu subjektivnog osjećaja odraslosti postavljeno pitanje „*Smatrate li se odraslom osobom?*“ te su im ponuđena tri moguća odgovora: „*Da*“, „*U nekim područjima života da, u nekim područjima života ne*“ i „*Ne*“. Ova mjera pokazala je zadovoljavajuću pojavnu valjanost u drugim istraživanjima (npr. Nelson & Barry, 2005; Padilla-Walker & Nelson, 2012).

Upitnik procesa razvoja identiteta (Ego Identity Process Questionnaire – EIPQ; Balistreri, Busch-Rossnagel, & Geisinger, 1995). Ovaj upitnik, kao mjera statusa identiteta, sadrži tvrdnje temeljene na četiri ideološke domene: zanimanje, religija, politika i vrijednosti te četiri osobne domene: obitelj, prijateljstvo, romantični odnosi i rodne uloge. Svaka domena zastupljena je s dvije tvrdnje na dimenziji obvezivanja i dvije tvrdnje na dimenziji istraživanja. Upitnik ukupno sadrži 32 tvrdnje s po 16 tvrdnji za obje dimenzije, a sudionici izražavaju svoje slaganje na skali od šest stupnjeva od „*Uopće se ne slažem*“ do „*U potpunosti se slažem*“. Moguće je izračunati zasebni rezultat na dimenziji obvezivanja i na dimenziji istraživanja. Ti se rezultati kombiniraju kako bi sudionike klasificirali u četiri statusa identiteta. Oni koji su postigli visok rezultat na obje dimenzije imaju postignuti identitet, oni koji su postigli niski rezultat na obje dimenzije imaju difuzni identitet, oni koji su visoko na dimenziji obvezivanja, a nisko na dimenziji istraživanja imaju preuzeti identitet, dok su oni koji su nisko na dimenziji obvezivanja, a visoko na dimenziji istraživanja u moratoriju (Balistreri et al., 1995). U našem istraživanju unutarnja pouzdanost na dimenziji Obvezivanja iznosila je .78, a na dimenziji Istraživanja .73.

Mjere helikopter ponašanja, bihejvioralne kontrole i psihološke kontrole roditelja (Helicopter parenting, behavioral control, and psychological control; Padilla-Walker & Nelson, 2012). Kako bismo izmjerili konstrukte helikopter ponašanja, bihejvioralne kontrole i psihološke kontrole roditelja, preuzeli smo mjere korištene u istraživanju Padilla-Walker i Nelsona (2012). S obzirom na to da se mjere nisu do sada koristile u Hrvatskoj, napravljen je prijevod s engleskog na hrvatski jezik dvostruko slijepom metodom od strane dvije apsolvence studija prevođenja engleskog jezika. Sudionici su davali svoje procjene odvojeno za majku i oca. Prije prikazivanja čestica sudionicima je postavljeno pitanje jesu li njihovi majka ili otac živi i prisutni u njihovom životu. Ukoliko je odgovor bio niječan, program je preskočio set čestica koji se odnosi na tog roditelja. Mjera konstrukta helikopter ponašanja roditelja sastoji se od pet čestica koje opisuju u kojoj mjeri roditelji sudionika donose važne odluke u njihovo ime (npr. „*Moj/a otac/majka posreduje u rješavanju sukoba s mojim cimerima ili prijateljima.*“). Za mjerenje bihejvioralne kontrole roditelja također je korišteno pet čestica koje mjere tendenciju da roditelji sudionika kontroliraju njihove aktivnosti, odabir prijatelja i upravljanje novcem (npr. „*Moj/a otac/majka pokušava mi odrediti što mogu i ne mogu raditi noćima ili vikendima.*“). Jedna čestica unutar seta za bihejvioralnu kontrolu je izmijenjena u odnosu na originalnu kako bi uključila i sudionike koji ne studiraju. Originalna čestica je glasila: „*Moj/a otac/majka pokušava kontrolirati koja predavanja upisujem ili koji studijski smjer pohađam.*“, dok izmijenjena verzija glasi: „*Moj/a otac/majka pokušava kontrolirati moj odabir studijskog smjera ili radnog mjesta.*“ Kako bismo izmjerili konstrukt psihološke kontrole roditelja, koristili smo set od četiri čestice koje opisuju načine psihološke kontrole (npr. „*Moj/a otac/majka manje je ljubazan/a kada se ne slažem s njim/njom.*“). Sudionici su za sva tri konstrukta svoje procjene davali na skali od pet stupnjeva koja se kretala od „*Uopće nije poput nje/njega*“ do „*U potpunosti je poput nje/njega*“. Rezultat predstavlja prosjek čestica zasebno za svaku od tri vrste kontrole, zasebno za oca i za majku. Pouzdanost tipa unutarnje konzistencije triju različitih vrsta kontrole majke iznosila je .69 za skalu Helikopter ponašanja, .86 za skalu Bihejvioralne kontrole i .83 za skalu Psihološke kontrole. Kod skala koje se odnose na oca pouzdanost tipa unutarnje konzistencije iznosila je .67 za skalu Helikopter ponašanja, .85 za skalu Bihejvioralne kontrole i .85 za skalu Psihološke kontrole.

Rezultati

Razlika u pet dimenzija odraslosti u nastajanju s obzirom na studentski status

Prije ispitivanja postojanja razlika na pet dimenzija odraslosti u nastajanju i dopunskoj skali fokusiranja na druge između skupina nestudenta, studenata i diplomiranih, izračunati su indikatori asimetričnosti i spljoštenosti. Prema Ryu

(2011) vrijednosti asimetrije i spljoštenosti koje se nalaze između -2 i +2 možemo smatrati približno normalnima. Budući da se kod svih varijabli vrijednosti za asimetričnost i spljoštenost nalaze unutar tog intervala, možemo zaključiti kako distribucije rezultata ne odstupaju bitno od normalne. U nastavku analize korišteni su parametrijski postupci.

Tablica 1

Deskriptivni podaci i podaci o indeksima asimetričnosti i spljoštenosti na pet dimenzija odraslosti u nastajanju i dopunskoj skali doba fokusiranja na druge

Dimenzije odraslosti u nastajanju	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Sk</i>	<i>Ku</i>
Doba istraživanja identiteta	3.2	0.49	-0.57	0.77
Doba mogućnosti	3.0	0.54	-0.39	0.09
Doba nestabilnosti	2.7	0.58	0.02	-0.20
Doba fokusiranja na sebe	3.1	0.42	-0.41	0.87
Doba osjećaja razmeđe	3.1	0.65	-0.62	0.44
Doba fokusiranja na druge	2.5	0.72	0.22	-0.48

Napomena. *N* – ukupan broj sudionika; *M* – aritmetička sredina; *SD* – standardna devijacija; *Sk* – mera zakošenosti; *Ku* – mera spljoštenosti.

Analizom varijance utvrđene su statistički značajne razlike između nestudenata, studenata i diplomiranih na dimenzijama Doba mogućnosti, Doba nestabilnosti, Doba osjećaja razmeđe i dopunskoj skali Doba fokusiranja na druge (Tablica 2).

Tablica 2

Značajnost razlika između skupina na dimenzijama odraslosti u nastajanju ($df = 2/360$)

	Nestudenti ($n = 57$)		Studenti ($n = 244$)		Diplomirani ($n = 62$)		F	p
	M	SD	M	SD	M	SD		
Doba istraživanja identiteta	3.2	0.56	3.2	0.49	3.1	0.42	1.02	.362
Doba mogućnosti	2.9	0.65	3.1	0.50	2.9	0.59	3.71	.025
Doba nestabilnosti	2.6	0.66	2.7	0.55	2.5	0.63	3.53	.030
Doba fokusiranja na sebe	3.0	0.52	3.1	0.42	3.2	0.42	2.42	.090
Doba osjećaja razmeđe	3.0	0.63	3.2	0.61	2.8	0.71	10.30	.001
Doba fokusiranja na druge	2.7	0.74	2.4	0.69	2.6	0.75	6.69	.001

Napomena. N – ukupan broj sudionika; n – broj sudionika u poduzorcima; M - aritmetička sredina; SD - standardna devijacija; F - F -omjer; p - statistička značajnost; df - stupnjevi slobode.

Provedena je post-hoc analiza Schefféovim testom kako bi se utvrdilo među kojim grupama na pojedinoj dimenziji postoji statistički značajna razlika. Na dimenziji Doba mogućnosti pronađena je statistički značajna razlika samo između skupine studenata i skupine nestudenata ($MD = .19$; $p < .05$) pri čemu studenti više nego nestudenti smatraju da je ovo razdoblje života za njih doba mogućnosti. Na dimenziji Doba nestabilnosti pronađena je statistički značajna razlika između skupine studenata i skupine diplomiranih ($MD = .20$; $p < .03$), pri čemu studenti u odnosu na diplomirane u većoj mjeri vide ovo razdoblje svog života kao doba nestabilnosti. Skupina nestudenata se na ovoj dimenziji smjestila između skupine studenata i diplomiranih, no nije pronađena statistički značajna razlika u odnosu na druge dvije skupine. Nadalje, na dimenziji Doba osjećaja razmeđe također je pronađena statistički značajna razlika između studenata i diplomiranih ($MD = .39$; $p < .001$) pri čemu studenti u većoj mjeri nego diplomirani smatraju da je ovo razdoblje života za njih doba osjećaja razmeđe. Kao i u prethodnoj dimenziji, i ovdje se skupina nestudenata nalazi između skupine studenata i diplomiranih, no nije pronađena statistički značajna razlika između ove i druge dvije skupine. Naposljetku, na dopunskoj skali Doba fokusiranja na druge pronađena je statistički značajna razlika između skupine nestudenata i studenata ($MD = .33$; $p < .01$). Nestudenti u većoj mjeri nego studenti smatraju da je ovo razdoblje života za njih doba fokusiranja na druge. Skupina diplomiranih se na ovoj dopunskoj skali smjestila između skupine nestudenata i studenata, no post-hoc analizom nije pronađena statistički značajna razlika u odnosu na preostale dvije skupine.

Razlika u subjektivnom osjećaju odraslosti s obzirom na studentski status

Kako bismo ispitali postojanje razlike u subjektivnom osjećaju odraslosti između skupina nestudenata, studenata i diplomiranih, izračunali smo hi-kvadrat test. Rezultati pokazuju kako postoji statistički značajna razlika u subjektivnom osjećaju odraslosti između ove tri skupine ($\chi^2 = 18.36$, $df = 4$, $p < .01$).

Tablica 3

Zastupljenost pojedinih odgovora na pitanje „Smatrate li se odraslom osobom?“ kod nestudenata, studenata i diplomiranih

Osjećaj odraslosti	Nestudenti		Studenti		Diplomirani		Ukupno	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>N</i>	%
Ne	3	5.3%	11	4.5%	0	0%	14	3.9%
Da/Ne	34	59.6%	166	68%	28	45.2%	228	62.8%
Da	20	35.1%	67	27.5%	34	54.8%	121	33.3%
Ukupno	57	100%	244	100%	62	100%	363	100%

Napomena. *N* - ukupan broj sudionika; *n* - broj sudionika u podgrupama.

Nešto više od polovice sudionika iz skupine diplomiranih odgovorilo je da se smatraju odraslima, nešto manje od polovice kako se smatraju odraslim samo u neki aspektima, a niti jedan sudionik iz skupine diplomiranih ne smatra da nije odrastao (Tablica 3). Distribucija subjektivnog osjećaja odraslosti je prilično slična kod skupina nestudenata i studenata: kod obje skupine najveći je broj sudionika odgovorio kako se smatraju odraslima samo u nekim aspektima, oko trećina sudionika da se smatraju odraslima, a vrlo mali broj njih da se ne smatraju odraslima. Međutim, možemo vidjeti kako veći postotak nestudenata nego studenata smatra da su odrasli, dok veći postotak studenata nego nestudenata smatra da nisu odrasli ili da su odrasli samo u nekim životnim aspektima.

Razlika u statusu identiteta s obzirom na studentski status

Postojanje razlike između nestudenata, studenata i diplomiranih u statusu identiteta provjerili smo korištenjem hi-kvadrat testa. Rezultati pokazuju kako ne postoji statistički značajna razlika između ove tri skupine u pripadanju četirima različitim statusima identiteta ($\chi^2 = 8.97$, $df = 6$, $p > .05$). Pripadanje određenom statusu identiteta je unutar našeg uzorka ravnomjerno raspoređeno pri čemu svakom statusu pripada otprilike četvrtina sudionika (Tablica 4).

Tablica 4
Zastupljenost četiri statusa identiteta kod nestudenata, studenata i diplomiranih

Status identiteta	Nestudenti		Studenti		Diplomirani		Ukupno	
	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>N</i>	%
Difuzni	18	31.6%	54	22.1%	11	17.1%	83	22.9%
Preuzeti	12	21.1%	58	23.8%	19	30.6%	89	24.5%
Moratorij	14	24.6%	69	28.3%	10	16.1%	93	25.6%
Postignuti	13	22.8%	63	25.8%	22	35.5%	98	27%
Ukupno	57	100%	244	100%	62	100%	363	100%

Napomena. *N* - ukupan broj sudionika; *n* - broj sudionika u podgrupama.

Povezanost različitih vrsta kontrole od strane roditelja, dimenzija obvezivanja i istraživanja identiteta kod odraslih u nastajanju

Kako bismo ispitali povezanost različitih vrsta roditeljske kontrole s dvije dimenzije identiteta kod odraslih u nastajanju, izračunali smo Pearsonove koeficijente korelacije (Tablica 5).

Tablica 5
Relacije između dvije dimenzije identiteta kod odraslih u nastajanju i tri vrste roditeljske kontrole zasebno za majku i oca

	Majka			Otac				
	Obvezivanje	Istraživanje	HP	BK	PK	HP	BK	PK
Obvezivanje	-	-.14**	-.02	-.16**	-.16**	-.07	-.07	-.12*
Istraživanje		-	-.11*	.05	.10	.02	.02	.11

Napomene. *N* - broj sudionika; HP - skala helikopter ponašanja; BK - skala bihejvi-oralne kontrole; PK - skala psihološke kontrole.

** $p < .01$. * $p < .05$.

Na dimenziji obvezivanja pronađena je statistički značajna negativna povezanost s bihejviornom i psihološkom kontrolom majke te s psihološkom kontrolom oca. Na dimenziji istraživanja pronađena je samo jedna statistički značajna negativna povezanost, i to s helikopter ponašanjima majke o čemu će biti više riječi u Raspravi.

Rasprava

Razlika u pet dimenzija odraslosti u nastajanju i subjektivnom osjećaju odraslosti s obzirom na studentski status

Prvi cilj ovog istraživanja bio je ispitati postojanje razlike između skupina različitog studentskog statusa na pet dimenzija odraslosti u nastajanju i dopunskoj skali doba fokusiranja na druge te subjektivnom osjećaju odraslosti. Pronađene su razlike na tri dimenzije odraslosti u nastajanju: doba mogućnosti, doba nestabilnosti i doba osjećaja razmeđe te dopunskoj skali doba fokusiranja na druge, dok na dimenzijama doba istraživanja identiteta i doba fokusiranja na sebe razlike nisu pronađene. Post hoc analizom na dimenziji doba mogućnosti pronađena je statistički značajna razlika samo između skupine studenata i skupine nestudenata pri čemu studenti u većoj mjeri iskazuju kako je ovo razdoblje za njih doba mogućnosti u odnosu na nestudente. Moguće je da se taj trend pokazao zbog razlike u radnom statusu između ove tri skupine. Naime, nešto više od 60% nestudenata i diplomiranih je zaposleno u usporedbi s 9.4% studenata, dok je oko 29% nestudenata i diplomiranih nezaposleno u usporedbi s 50% studenata. Iako 40.6% studenata obavlja studentske poslove, možemo pretpostaviti da takvi poslovi ne predstavljaju jednako zahtjevnu obavezu i vremenski angažman kao puno zaposlenje, što studentima omogućava da se posvete istraživanju različitih drugih aktivnosti. Također, studenti koji se još nisu suočili s tržištem rada, mogu smatrati kako su im nakon završetka obrazovanja dostupne različite opcije, dok su se nestudenti i diplomirani, koji su već završili taj veliki tranzicijski događaj, suočili s realnom situacijom na tržištu rada. Ovaj nalaz se razlikuje od onoga kojeg je pronašla Zorotovich (2014) gdje se pokazalo kako nestudenti u manjoj mjeri nego diplomirani smatraju da je odraslost u nastajanju za njih doba mogućnosti. Moguće je da se takva razlika pokazala na američkom uzorku, a ne na hrvatskom s obzirom na veliku nezaposlenost mladih u Hrvatskoj neovisno o stupnju obrazovanja.

Kada govorimo o dimenziji doba nestabilnosti, prijašnja istraživanja nisu pronašla razliku između skupina različitog studentskog statusa (Crocetti et al., 2015; Zorotovich, 2014), dok se na našem uzorku pokazalo kako studenti u većoj mjeri nego diplomirani smatraju da je odraslost u nastajanju za njih doba nestabilnosti. Moguće je da završetak obrazovanja i stjecanje diplome stvaraju osjećaj sigurnosti koji umanjuje subjektivni osjećaj nestabilnosti prisutan tijekom studiranja. Također, njihov osjećaj stabilnosti može proizlaziti iz činjenice da su u većoj mjeri zaposleni što im omogućuje da se brinu o svojim financijskim potrebama i budu financijski neovisni. U našem uzorku sudionici se razlikuju u stupnju percipirane financijske neovisnosti o roditeljima ovisno o studentskom statusu (Prilog 1, Tabela A).

Na dimenziji doba osjećaja razmeđe dosadašnja istraživanja ustvrdila su kako studenti u većoj mjeri nego nestudenti smatraju da je odraslost u nastajanju za njih vrijeme osjećaja razmeđe (Crocetti et al., 2015; Zorotovich, 2014), dok je

na našem uzorku utvrđeno da studenti u odnosu na diplomirane u većoj mjeri smatraju kako je ovo razdoblje života za njih doba osjećaja razmeđe. Osobe koje su diplomirale, završetkom obrazovanja proživjele su važan tranzicijski događaj koji im može predstavljati kraj mladenačkog razdoblja i označavati ulazak u svijet odraslih. Nadalje, kao što smo prethodno naveli, oni su u većoj mjeri nego studenti zaposleni i financijski neovisni od roditelja te je moguće da svi navedeni faktori zajedno pojačavaju osjećaj završetka mladenačkog doba.

Posljednja razlika dobivena je na dopunskoj skali doba fokusiranja na druge. Zorotovich (2014) je ustvrdila kako nestudenti u većoj mjeri nego studenti i diplomirani smatraju kako je ovo razdoblje života za njih doba fokusiranja na druge, no u našem uzorku takva je razlika pronađena samo između nestudenata i studenata. Ovu razliku mogli bismo objasniti različitim bračnim i roditeljskim statusom sudionika ovisno o njihovom studentskom statusu - nestudenti su u većoj mjeri nego studenti u vezi ili u braku te su već postali roditelji (Prilog 1, Tabela A), stoga su primorani u ovom razdoblju života fokusirati se i na druge pojedince (poput partnera i djece), za razliku od studenata koji pretežno trebaju brinuti samo o sebi. Dakle, postavljena hipoteza o postojanju razlika na svih pet dimenzija odraslosti u nastajanju, kao i na dopunskoj skali doba fokusiranja na druge između studenata i druge dvije skupine te na dimenzijama doba mogućnosti i doba fokusiranja na sebe između studenata i diplomiranih samo je djelomično potvrđena.

Druga karakteristika odraslosti u nastajanju koja je bila predmetom ovog istraživanja jest subjektivni osjećaj odraslosti. U dosadašnjim istraživanjima pokazalo se kako većina odraslih u nastajanju smatra kako se u nekim aspektima svog života osjećaju odraslima, a u drugima ne (Arnett, 2003; Arnett & Padilla-Walker, 2015; Nelson & Barry, 2005; Sirsch et al., 2009), no pregledom literature nisu pronađena istraživanja koja su ispitivala razliku u subjektivnom osjećaju odraslosti između skupina različitog studentskog statusa. Naši rezultati pokazuju kako postoji razlika između skupina različitog studentskog statusa u subjektivnom osjećaju odraslosti. Većina diplomiranih se smatra odraslima, dok se ostatak njih smatra odraslim samo u neki aspektima. Za razliku od toga, u skupinama nestudenata i studenata najveći broj sudionika se smatra odraslima samo u nekim aspektima, nešto manji broj njih odraslima, a vrlo mali broj njih se ne smatra odraslima. Dobiveni nalazi samo su djelomično potvrdili našu hipotezu da će se samo studenti najčešće procjenjivati odraslima samo u nekim aspektima, a da će se nestudenti i diplomirani većinom smatrati odraslima, što se pokazalo točnim samo za diplomirane. Skupine nestudenata i diplomiranih u našem uzorku imaju mnoge zajedničke karakteristike. Naime, i jedni i drugi su završili svoje formalno obrazovanje što može predstavljati oznaku prelaska u odraslost za pripadnike tih skupina. Također, nestudenti i diplomirani koji su sudjelovali u ovom istraživanju su većinom zaposleni i financijski neovisni od roditelja u odnosu na studente (Prilog 1, Tabela A). Kako je financijska neovisnost o roditeljima konzistentno ocijenjena kao jedan od tri najvažnija kriterija za postizanje odraslosti u različitim istraživanjima i kulturama (Arnett, 2003; Arnett & Padilla-Walker, 2015; Nelson

et al., 2004; Sirsch et al., 2009), moguće je da je financijska ovisnost o roditeljima razlog zbog kojeg se veći broj nestudenata i studenata ne osjeća u potpunosti odraslima.

Razlika u statusu identiteta s obzirom na studentski status

Drugi cilj ovog istraživanja odnosio se na ispitivanje razlike u statusu identiteta između pojedinaca različitog studentskog statusa. Munro i Adams (1977) pronašli su značajnu razliku u statusu identiteta između studenata i onih koji ne studiraju. Studenti su više pripadali statusu difuzije identiteta i moratoriju nego statusu postignutog i preuzetog identiteta, dok su oni koji ne studiraju više pripadali statusu postignutog identiteta nego statusu difuzije identiteta. Provjerom postavljene hipoteze kako će skupine nestudenata i diplomiranih značajno više pripadati statusu postignutog i preuzetog identiteta, dok će skupina studenata značajno više pripadati statusu difuzije identiteta i moratorija, nisu pronađene statistički značajne razlike između skupina, čime naša hipoteza nije potvrđena. S obzirom na to da se polovica našeg uzorka nalazi u neobvezujućim statusima identiteta, moguće je da je, unatoč kritikama njegove teorije, Arnett bio u pravu tvrdeći kako se istraživanje identiteta intenzivira u razdoblju odraslosti u nastajanju te to u jednakoj mjeri proživljavaju svi mladi, a ne samo oni uključeni u visoko obrazovanje.

Povezanost različitih vrsta kontrole od strane roditelja, dimenzija obvezivanja i istraživanja identiteta kod odraslih u nastajanju

Treći cilj istraživanja odnosio se na ispitivanje povezanosti različitih vrsta roditeljske kontrole s dvije dimenzije identiteta odraslih u nastajanju. Provjerom postavljene hipoteze kako će roditeljska kontrola biti negativno povezana s rezultatom na dimenziji obvezivanja identitetu, ali ne i s rezultatom na dimenziji istraživanja identiteta kod odraslih u nastajanju, dobivena je značajna negativna povezanost dimenzije obvezivanja s bihevioralnom i psihološkom kontrolom majke te psihološkom kontrolom oca, te značajna negativna povezanost dimenzije istraživanja samo s helikopter ponašanjima majke, čime je naša hipoteza samo djelomično potvrđena. S obzirom na to da je psihološka kontrola roditelja opetovano povezana sa smanjenom autonomijom kod njihove djece (Luyckx et al., 2007), očekivano je da smo pronašli negativnu povezanost obvezivanja identitetu i psihološke kontrole i majke i oca. Međutim, kako je riječ o korelacijskoj analizi, ne možemo donositi zaključke o uzročno-posljedičnim odnosima. Moguće je da sudionici čije majke češće iskazuju bihevioralnu i psihološku kontrolu te oni čiji očevi češće iskazuju psihološku kontrolu, u manjoj mjeri donose odluku obvezivanja određenom identitetu, kao i da oni koji u manjoj mjeri donose odluku obvezivanja određenom identitetu iniciraju kontrolirajuća ponašanja roditelja. Naši rezultati pokazuju kako majke i očevi u jednakoj mjeri iskazuju bihevioralnu kon-

trolu prema svojoj djeci koja se nalaze u razdoblju odraslosti u nastajanju, stoga su potrebna dodatna istraživanja kako bi se utvrdili razlozi zbog kojih bihevioralna kontrola oca ne pokazuje negativnu povezanost s obvezivanjem identitetu. Jedno od mogućih objašnjenja moglo bi biti normativno očekivanje da su očevi ti koji su prema djeci stroži, dok su majke blaže, pa ukoliko kod njih uočimo kontrolirajuće ponašanje, ono ima veći negativni utjecaj. Nadalje, nismo pronašli povezanost između helikopter roditeljstva ni majke ni oca s obvezivanjem identitetu odraslih u nastajanju. Kako helikopter roditeljstvo predstavlja uzorak roditeljskih ponašanja koja su karakterizirana visokom uključenosti, koja može djelovati kao toplina ili potpora (Padilla-Walker & Nelson, 2012), moguće je da odrasli u nastajanju percipiraju roditeljska helikopter ponašanja kao način iskazivanja brige i ljubavi roditelja, a ne kao pretjerano kontrolirajuće ponašanje, koje onda ne ugrožava njihovu autonomiju i nije destruktivno u toj mjeri kao drugi oblici kontrole. Iako značajna negativna povezanost dimenzije istraživanja s helikopter ponašanjima majke nije bila očekivana, možemo je objasniti time što helikopter ponašanja roditelja uključuju donošenje odluka umjesto njihove djece, pa ukoliko je roditelj već napravio odabir za svoje dijete, to smanjuje djetetovu mogućnost istraživanja drugih opcija. S druge strane, moguće je i da se se nesklonost djeteta istraživanju opcija povratno odražava na roditeljske postupke čineći da oni donose odluke umjesto njega.

Metodološki nedostaci i praktične implikacije istraživanja

Riječ je o istraživanju provedenom online upitnikom pri čemu su sudionici regrutirani pozivom na društvenim mrežama i putem e-maila metodom snježne grude. Uzorak dobiven korištenjem online upitnika obično je ograničene reprezentativnosti zbog autoselekcije. Prikupljanje podatka na takav način ne može osigurati reprezentativnost uzorka u odnosu na populaciju. Nadalje, u istraživanju su većinom sudjelovale žene, a vezano uz predmet istraživanja, raspodjela sudionika po studentskom statusu ne odgovara onom u populaciji. Broj studenata koji je sudjelovao u istraživanju bio je mnogo veći od broja nestudenata i diplomiranih. Stoga ne možemo biti sigurni da su, s obzirom na manji broj sudionika, te dvije skupine dobro reprezentirale nestudente i diplomirane u populaciji. Kako su i muškarci i osobe nižeg obrazovnog statusa manje skloni pristupati istraživanjima, bilo bi poželjno da slična istraživanja pokušaju osigurati njihov veći odaziv putem korištenja ciljanih oglasa na društvenim mrežama ili promjenom načina prikupljanja podataka (npr. papir-olovka upitnici) i formiranja uzorka (npr. stratificirani ili kvotni uzorak). Nadalje, valja spomenuti kako su upitnici korišteni u ovom istraživanju predstavljali mjere samoprocjene, iako je u uputi naglašeno kako je sudjelovanje u istraživanju anonimno te kako će se rezultati razmatrati samo na grupnoj razini, moguće je da su se sudionici nesvjesno iskrivili rezultate kako bi se predstavili u boljem svjetlu. Uz to, naši sudionici su procjenjivali u kojoj mjeri se njihovi roditelji ponašaju na kontrolirajući način, moguće je da je njihova procjena iskrivljena i ne predstavlja stvarnu količinu kontrolirajućeg ponašanja njihovih

roditelja. U budućim istraživanjima bilo bi poželjno da se uz procjenu pojedinca u odraslosti u nastajanju prikupi i samoprocjena roditelja o njihovom kontrolirajućem ponašanju kako bi kombiniranjem tih dvaju izvora dobili pouzdanije podatke.

Unatoč metodološkim nedostacima ovog istraživanja i činjenici da dobiveni rezultati nisu u potpunosti u skladu s prijašnjim istraživanjima i našim očekivanjima, doprinos ovog rada leži u činjenici da u Hrvatskoj do sada nije bilo istraživanja koja su se bavila ispitivanjem dimenzijama odraslosti u nastajanju i subjektivnim osjećajem odraslosti. Također, u ovo istraživanje bili su uključeni pojedinci koji ne studiraju, a koji su rijetko zastupljeni u psihologijskim istraživanjima u području odraslosti u nastajanju. Nadalje, utvrđene su razlike u proučavanim konstruktima između pojedinaca različitog studentskog statusa o kojima dosad nije bilo mnogo podataka. Naposljetku, u istraživanje smo uključili psihološku i bihevioralnu kontrolu te helikopter ponašanja roditelja koji predstavljaju neke od roditeljskih utjecaja na živote odraslih u nastajanju, a koje istraživanja, koja se bave ovim razvojnim razdobljem, često zanemaruju. Zaključno, ovo istraživanje pruža temeljit pregled ovog razvojnog razdoblja te doprinosi rastućoj literaturi u ovom području stavljajući pritom naglasak na potrebu za daljnjim istraživanjima.

Literatura

- Arnett, J. J. (1998). Learning to stand alone: The contemporary American transition to adulthood in cultural and historical context. *Human Development, 41*, 295–315. doi:10.1159/000022591
- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American Psychologist, 55*(5), 469–480. doi:10.1037/0003-066x.55.5.469
- Arnett, J. J. (2003). Conceptions of the transition to adulthood among emerging adults in American ethnic groups. *New Directions for Child and Adolescent Development, 100*, 63–76. doi:10.1002/cd.75
- Arnett, J. J. (2014). *Emerging adulthood: The winding road from late teens through the twenties*. New York: Oxford University Press. doi:10.1093/acprof:oso/9780199929382.001.0001
- Arnett, J. J. (2006a). Emerging Adulthood: Understanding the New Way of Coming of Age. In J. J. Arnett & J. L. Tanner (Eds.), *Emerging adults in America: Coming of age in the 21st century* (pp. 3–19). Washington, DC, US: American Psychological Association. doi:10.1037/11381-001
- Arnett, J. J. (2006b). Emerging adulthood in Europe: A response to Bynner. *Journal of Youth Studies, 9*(1), 111–123. doi:10.1080/13676260500523671
- Arnett, J. J. (2006c). G. Stanley Hall's Adolescence: Brilliance and nonsense. *History of Psychology, 9*(3), 186–197. doi:10.1037/1093-4510.9.3.186

- Arnett, J. J., & Padilla-Walker, L. M. (2015). Brief report: Danish emerging adults' conceptions of adulthood. *Journal of Adolescence*, *38*, 39–44. doi:10.1016/j.adolescence.2014.10.011
- Balistreri, E., Busch-Rossnagel, N. A., & Geisinger, K. F. (1995). Development and preliminary validation of the Ego Identity Process Questionnaire. *Journal of Adolescence*, *18*(2), 179–192. doi:10.1006/jado.1995.1012
- Barber, B. K. (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. *Child Development*, *67*(6), 3296–3319. doi:10.1111/j.1467-8624.1996.tb01915.x
- Barber, B. K. (2002). *Intrusive parenting: How psychological control affects children and adolescents*. Washington, DC: American Psychological Association. doi:10.1037/10422-000
- Barber, B. K., & Harmon, E. L. (2002). Violating the self: parental psychological control of children and adolescents. U: B. K. Barber (Ed.), *Psychological control of children and adolescents* (pp. 15–52). Washington, D.C.: American Psychological Association. doi:10.1037/10422-002
- Berk, L. E. (2008). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Bynner, J. (2005). Rethinking the youth phase of the life-course: The case for emerging adulthood?. *Journal of Youth Studies*, *8*(4), 367–384. doi:10.1080/13676260500431628
- Buhl, H. M., & Lanz, M. (2007). Emerging adulthood in Europe: Common traits and variability across five European countries. *Journal of Adolescence Research*, *22*, 439–443. doi:10.1177/0743558407306345
- Côté, J. E. (2000). *Arrested adulthood: The changing nature of maturity and identity*. New York: NYU Press.
- Côté, J. E. (2006). Emerging Adulthood as an Institutionalized Moratorium: Risks and Benefits to Identity Formation. U: J. J. Arnett & J. L. Tanner (Eds.), *Emerging adults in America: Coming of age in the 21st century* (pp. 85–116). Washington, DC, US: American Psychological Association. doi:10.1037/11381-004
- Côté, J. E. (2014). The dangerous myth of emerging adulthood: An evidence-based critique of a flawed developmental theory. *Applied Developmental Science*, *18*(4), 177–188. doi:10.1080/10888691.2014.954451
- Côté, J., & Bynner, J. M. (2008). Changes in the transition to adulthood in the UK and Canada: The role of structure and agency in emerging adulthood. *Journal of Youth Studies*, *11*(3), 251–268. doi:10.1080/13676260801946464
- Crocetti, E., Tagliabue, S., Sugimura, K., Nelson, L. J., Takahashi, A., Niwa, T., ... & Jinno, M. (2015). Perceptions of emerging adulthood: A study with Italian and Japanese university students and young workers. *Emerging Adulthood*, *3*(4), 229–243. doi:10.1177/2167696815569848
- Erikson, E. H. (1950). *Childhood and society*. New York: Norton. doi:10.1126/science.113.2931.253
- Erikson, E. H. (1968). *Identity, youth and crisis*. New York: Norton. doi:10.1126/science.161.3838.257

- Grob, A., Krings, F., & Bangerter, A. (2001). Life markers in biographical narratives of people from three cohorts: A life span perspective in its historical context. *Human Development, 44*(4), 171–190. doi:10.1159/000057057
- Hendry, L. B., & Kloep, M. (2010). How universal is emerging adulthood? An empirical example. *Journal of Youth Studies, 13*(2), 169–179. doi:10.1080/13676260903295067
- Holden, G. W. (2010). *Parenting: A Dynamic Perspective*. California: Sage Publications. doi:10.4135/9781452204000
- Kins, E., & Beyers, W. (2010). Failure to Launch, Failure to Achieve Criteria for Adulthood? *Journal of Adolescent Research, 20*(5), 1–35. doi:10.1177/0743558410371126
- LeMoyne, T., & Buchanan, T. (2011). Does “hovering” matter? Helicopter parenting and its effect on well-being. *Sociological Spectrum, 31*(4), 399–418. doi:10.1080/02732173.2011.574038
- Luebke, A. M., Mancini, K. J., Kiel, E. J., Spangler, B. R., Sendlak, J. L., & Fussner, L. M. (2016). Dimensionality of Helicopter Parenting and Relations to Emotional, Decision-Making, and Academic Functioning in Emerging Adults. *Assessment, 25*(7), 841–857. doi:10.1177/1073191116665907
- Luyckx, K., Soenens, B., Vansteenkiste, M., Goossens, L., & Berzonsky, M. D. (2007). Parental psychological control and dimensions of identity formation in emerging adulthood. *Journal of Family Psychology, 21*(3), 546–550. doi:10.1037/0893-3200.21.3.546
- Marcia, J. E. (1966). Development and validation of ego-identity status. *Journal of Personality and Social Psychology, 3*(5), 551–558. doi:10.1037/h0023281
- Munro, G., & Adams, G. R. (1977). Ego-identity formation in college students and working youth. *Developmental Psychology, 13*(5), 523–524. doi:10.1037/0012-1649.13.5.523
- Nelson, L., Badger, S., & Wu, B. (2004). The influence of culture in emerging adulthood Perspectives of Chinese college students. *International Journal of Behavioral Development, 28*(1), 26–36. doi:10.1080/01650250344000244
- Nelson, L. J., & Barry, C. M. (2005). Distinguishing features of emerging adulthood: The role of self-classification as an adult. *Journal of Adolescent Research, 20*(2), 242–262. doi:10.1177/0743558404273074
- Odenweller, K. G., Booth-Butterfield, M., & Weber, K. (2014). Investigating helicopter parenting, family environments, and relational outcomes for millennials. *Communication Studies, 65*(4), 407–425. doi:10.1080/10510974.2013.811434
- Padilla-Walker, L. M., & Nelson, L. J. (2012). Black hawk down?: Establishing helicopter parenting as a distinct construct from other forms of parental control during emerging adulthood. *Journal of Adolescence, 35*(5), 1177–1190. doi:10.1016/j.adolescence.2012.03.007

- Reifman, A., Arnett, J. J., & Colwell, M. J. (2007). Emerging adulthood: Theory, assessment, and application. *Journal of Youth Development, 2*(1), 37–48. doi:10.5195/jyd.2007.359
- Ryu, E. (2011). Effects of skewness and kurtosis on normal-theory based maximum likelihood test statistic in multilevel structural equation modeling. *Behavior Research Methods, 43*(4), 1066–1074. doi:10.3758/s13428-011-0115-7
- Schiffrin, H. H., Liss, M., Miles-McLean, H., Geary, K. A., Erchull, M. J., & Tashner, T. (2014). Helping or hovering? The effects of helicopter parenting on college students' well-being. *Journal of Child and Family Studies, 23*(3), 548–557. doi:10.1007/s10826-013-9716-3
- Segrin, C., Woszidlo, A., Givertz, M., & Montgomery, N. (2013). Parent and child traits associated with overparenting. *Journal of Social and Clinical Psychology, 32*(6), 569–595. doi:10.1521/jscp.2013.32.6.569
- Seiter, L. N., & Nelson, L. J. (2011). An examination of emerging adulthood in college students and nonstudents in India. *Journal of Adolescent Research, 26*(4), 506–536. doi:10.1177/0743558410391262
- Sirsch, U., Dreher, E., Mayr, E., & Willinger, U. (2009). What does it take to be an adult in Austria? Views of adulthood in Austrian adolescents, emerging adults, and adults. *Journal of Adolescent Research, 24*(3), 275–292. doi:10.1177/0743558408331184
- Zorotovich, J. R. (2014). *Five dimensions of emerging adulthood: A comparison between students, nonstudents, and college graduates* (Neobjavljena doktorska disertacija). University of Tennessee, Knoxville.

Prilozi

Tabela A

Prikaz nekih sociodemografskih karakteristika uzorka ovisno o studentskom statusu

		Nestudenti (<i>n</i> = 57)		Studenti (<i>n</i> = 244)		Diplomirani (<i>n</i> = 62)		Ukupno (<i>N</i> = 363)	
		<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%	<i>n</i>	%
Financijska ovisnost o roditeljima	Neovisni	25	42.9	31	12.7	30	48.4	86	23.7
	Djelomično ovisni	17	30.4	82	33.5	24	38.7	123	33.9
	Ovisni	15	26.7	131	53.8	8	12.9	154	42.4
Bračni status	U braku	12	21	5	2	13	21	30	8.3
	U vezi	27	47	102	42	29	47	158	43.5
	Samci	18	32	137	56	20	32	175	48.2
Roditeljski status	Bez djece	45	78.9	240	98.4	58	93.5	343	94.5
	Jedno dijete	7	12.3	3	1.2	4	6.5	14	3.9
	Dvoje djece	5	8.8	1	0.4	0	0	6	1.6

Napomena. *n* – broj sudionika po podgrupama; *N* – ukupan broj sudionika.

Ardijana Berčić

Institute for research
and education
“Working mum“ in
Zagreb

Inja Erceg

Department of
Psychology, Faculty
of Humanities and
Social Sciences,
University of Zagreb

EMERGING ADULTHOOD, IDENTITY STATUS AND PARENTAL CONTROL

The aim of this study was to examine the differences between groups of individuals of different student status in characteristics of emerging adulthood and identity status, and to examine the correlation between parental control and identity dimensions of emerging adults. The study included 363 participants aged from 18 to 25 years. The following measures were used in the study: The IDEA: Inventory of the Dimensions of Emerging Adulthood, Ego Identity Process Questionnaire, scales of parental psychological control, behavioral control and helicopter behaviors, and subjective sense of adulthood was measured with one item. Results show that individuals of different student status statistically differ in three dimensions of emerging adulthood: the age of possibilities, the age of instability and the age of feeling in-between, and the supplementary scale of the age of focus on others. Students, more than graduates, feel that for them emerging adulthood is the age of instability and the age of feeling in-between, while non-students, more than students, feel that emerging adulthood is the age of focus on others. Most individuals who graduated considered themselves as adults, while non-students and students mostly state that they consider themselves adults only in certain aspects. There were no differences in the identity status between groups of different student status. The commitment dimension is significantly negatively related to mother's behavioral and psychological control and to father's psychological control. The exploration dimension is only significantly negatively related to mother's helicopter behavior.

Keywords: emerging adulthood, identity status, non-students, parental control, students